

1. domače branje

Anton Tomaž Linhart

Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Gimnazija Kranj
Šol. leto: 2008/2009

1. NA KRATKO PREDSTAVI LINHARTA IN NJEGOVO DOBO

AVTORJEV ŽIVLJENJEPIŠ

Oče je bil po rodu Čeh in je imel nogavičarsko obrt, mati pa je bila Radovljičanka. Družina je bila številna, zato niso lagodno živeli. Radovljiška osnovna šola ga je uspešno pripravila za ljubljansko gimnazijo, ki jo je končal z odličnim uspehom. Potem se je verjetno zaradi gmotnih razmer odločil, da bo menih. Odšel je v stiški cistercijanski samostan, toda po dveh letih razočaran izstopil in odpotoval na Dunaj, kjer je študiral finančne, policijske in trgovske vede. Ko se je vrnil v Ljubljano, je bil hudo razočaran ker ni mogel dobiti službe. Čez čas je postal slabo plačan škofijski arhivar, po dveh letih pa se mu je posrečilo dobiti državno službo. Nato je postal knjižni revizor, po opravljenem izpitu pa kresijski šolski komisar nato se je poročil s hčerjo ljubljanskega gostilničarja, ki mu je rodila dve hčerki. Nato je bil postavljen za tajnika deželnevlade. Umril je zgodaj, saj niti 39 let zaradi srčne kapi. Trajno mesto v slovenskem slovstvu in kulturi si je pridobil s svojima komedijama in zgodovinopisjem.

OBDOBJE V KATEREM JE DELO NASTALO

Razsvetljenstvo je duhovno in politično gibanje meščanstva v 18. stoletju. Njegove osnovne ideje izhajajo iz humanizma; tudi razsvetljenci postavljajo v središče svojega zanimanja človeka, njegove sposobnosti, razum, pravico do izobrazbe, svobode.

Obdobje, ko so mnogi komediografi v svoja dela vpletali svoje ideje, misli in mnenja o raznih reformah ter tako širili nove socialne, družbene, moralne in celo politične ideje. To obdobje za Slovence pomeni prvi pojav nacionalne ideje in zahtev po uporabi lastnega jezika.

2. KDAJ JE DELO NASTALO, KDAJ JE BILO PRVIČ UPRIZORJENO IN KAKŠEN POMEN IMA V RAZVOJU SLOVENSKE DRAMATIKE?

Delo je nastalo leta 1790 in ima velik vpliv na vse slovenske dramatie. Je ena prvih slovenskih komedij napisanih v slovenskem jeziku. Prvič je bila uprizorjena leta 1848

3. NA KATERO DELO SE JE LINHART NASLONIL PRI PISANJU MATIČKA? POJASNI IZRAZE IZVIRNIK/ORIGINAL, PREVOD, PRIREDBA, PREDELAVA, ADAPTACIJA.

Ta zgodba je priredba Beaumarchaisove satire Veseli dan ali Figarova ženitev, ki je bila tedaj najbolj revolucionarna komedija v svetovni literaturi.

Izvirnik: literarno, znanstveno delo v jeziku, v katerem ga je napisal avtor
Prevod: besedilo, navadno literarno, znanstveno delo, v jeziku, v katerega ga je prevedel prevajalec

Priredba: kar je vsebinsko, oblikovno narejeno ustrezno za kak namen
Predelava: predelano delo, besedilo
Adaptacija: preureditev, prenovitev

4. KAJ JE KOMEDIJA? POVZEMI VSE O NJEJ KAR ŽE VEŠ IZ GRŠKE IN RIMSKE DRAMATIKE

Komedija je igra z veselo vsebino. Komičnost se zaplete in srečno razplete. Lahko je situacijska, značajska, besedna ali telesna. Osebe so smešne zaradi govora, obnašanja, imen... Komedija želi zabavati in vzgajati. Ne sme žaliti, lahko pa smeši.

5. OBNOVI DELO

Igra Matiček se ženi se odvija na gradu na Gorenjskem, blizu neke vasi. Matiček in njegova zaročenka si urejata svoje novo prebivališča, ki jima ga je dodelil njun baron. Matičku se niti sanja ne, da jima je baron to sobo dal in ga povišal samo zato, da bi si lahko krajšal čas z njegovo izvoljenko. Ko to izve od Nežke, popolnoma pobesni in napove maščevanje vsem, ki so bili v to goljufijo vpleteni. Kmalu zatem pride Zmešnjava, deželski advokat, ki Matičku pove, da mora za ženo vzeti Smrekarico, ki mu je nekdanj posodila denar. Vse to je napisano v pogodbi. Medtem Tonček, ki je študent, ki je tam na počitnicah Nežko prosi, naj mu od baronove žene prinese podvezo, da jo bo imel za spomin, ker se vrača v Ljubljano. Nato v sobo pride baron in Tonček se skriva za stol, medtem baron Nežko nagovarja, da jo ljubi. Ko se oglasi Žužek, novi vrtnar, se tudi baron skriva. Tako eden drugega zasačijo; Žužek barona, baron pa Tončka, ki se je ves čas skrival. Matiček pripelje godce in kmečke fante ter dekleta in vsi prosijo barona, če bi jim odstopil grad za zabavo. Matiček nato še prosi barona, če bi na tej zabavi postavil venček Nežki na glavo, saj je on nevesta. Baron se na vse načine umika, a Matiček se ne da prepričati. Nato ga še prosijo, če Tonček lahko ostane v gradu. Baron mu je pripravljen odpustiti neprijetni dogodek, ko ga je zasačil skupaj z županovo hčerjo, a Tonček mora vseeno iti. Matiček pa vse skupaj organizira tako, da bo Tonček ostal, le da bo skrit, saj naj bi on šel v gozdček, kjer naj bi se ponoči dobila baron in Nežka. Ko ga oblačijo v ženske obleke, v sobo pride baron in Tonček se skriva v drugo kamrico, kjer ga baronica zaklene. Baron posumi, da je nekdo notri in zahteva ključ. Ker ga ne dobi, se odloči, da bo nasilno vdrl. Ko odide po potrebno orodje, Tonček uide skozi okno in se pri tem lažje poškoduje. Baron je nato osmešen, ker je imel toliko dela za prazen nič. Težave pa se pojavijo, ko kasneje na zabavi nek pijani fant izda pobeg Tončka baronu, a ga Matiček izmaže.

V kasnejšem pogovoru Nežke z baronom mu Nežka obljubi, da bo ponoči prišla v gozdček le, če bo za poroko z Matičkom dobila še doto. Vrh ta komedija doseže v sodbi Matičku, kjer odločajo ali se bo moral poročiti s Smrekarico ali ne. Tu Matiček vse potolče, na koncu pa še najde očeta, ki je

Žužek in mati, ki je Smrekarica. V četrtem aktu se Nežka in Baronica pripravljata, kako bosta zasačili, ker je hotel varati svojo ženo. Odvije se tudi ceremonija, kjer pa Nežka pri predaji venčka baronu da listek, da ga vzpodbudi k srečanju ponoči. Za ta zmenek pa zve Matiček, ki pobesni, saj ne ve za Nežkine in baroničine namere, kako jo bosta zagodli baronu. Matiček je ljubosumen, ker ne ve, da bo baronica prišla preoblečena v Nežiko, Nežika pa v baronico, zato jima je priredil "časten sprejem". Ko je vse nared in čakajo, da se prikažeta baron in Nežka, Matiček negoduje nad baronom in ga primerja s seboj. Če ne bi baron imel denarja in oblasti, ne bi bil dober niti za služenje Matičku. Ko se na vrtu pojavita baronica in Nežka, preoblečeni ena v drugo, nastane prava zmešnjava. Najprej Tonček stopi do "Nežke" in jo zapeljuje. Nato pride baron in ko to vidi, pobesni. Tonček uide v lopo. Matiček se približa, da bi ju presenetil, a mu baron da zaušnico, misleč, da je Tonček. "Nežka", ki je v resnici baronica, barona sprašuje, če svoje žene ne ljubi več. Dobi odgovor, da jo ima še rad, a pograša vse, kar ima Nežka. Da ji tudi prstan in dvakratno doto. Z baronom gresta v lopo, ker je šel mimo Matiček. Nato baron zbeži. Ko Matiček že hoče sprožiti povod, ga Nežka kot baronica ustavi. Matiček ji nato hlini svojo ljubezen, saj že prej ugotovi, da je to v resnici Nežka. Ko ga začne karati, jo porazi s tem, da ji pove, da je vedel, kdo je ona. Ko se nato baron zopet približa, vidi, da je pri gospe, podobni njegovi ženi, neki moški. Ko ugotovi, da je ta Matiček, ga da prijeti. Nato zapove enega za drugim privleči iz lope. Pokaže se, da so bili notri še Tonček, Jerca, županova hči ter nazadnje še preoblečena Nežka. Baron jo na vse načina obsoja in ji noče odpustiti. Ko pa zve resnico, da je bila "Nežka", s katero je bil malo prej, njegova žena, mora sam prositi za odpuščanje. Ko ga dobi, se vse dobro izteče, baron godce povabi, da naj ostanejo na dvorcu, dokler se Matiček in Nežka ter Žužek in Smrekarica ne poročijo. Na koncu še vsi skupaj zapojejo.

6. NA KATERIH PRIZORIČIH SE ODVIJA DELO?

Igra se odvija večinoma na gradu/dvorcu v različnih sobanah.

7. PREDSTAVI ZGRADBO KOMEDIJE

Komedija naj bi se dogodila v enem dnevu, potekala naj bi v enem prostoru in pa dogajanje naj bi se vrtelo okoli enega osrednjega dogodka.

8. KATERE VRSTE KOMIKA PREVLAJUJE V MATIČKU? POIŠČI PIRMERE RAZLIČNIH VRST KOMIK V DELU?

V tem delu prevladuje situacijska komika.

Telesna: se kaže v raznih telesnih nenormalnostih. Pr.: Budalovo jeclanje

Besedna: nastane s posebno rabo jezika. Osebe imajo smešna imena, Pr.: Budalo, Zmešnjava, Žužek...

Situacijska: povzroča razne smešne situacije. Pr.: Gospa je napravljena kot Nežka in obratno. Tonček osvaja gospo, misleč, da se izpoveduje Nežki.

Gospa spozna kako resna je njegova ljubezen.

Karakterna: ustvarjajo jo pretirano izražene človeške lastnosti. Pr.: sebičnost, nezvestoba, ženskarstvo in hkrati ljubosumje

9. KATERO DEJANJE VSEBUJE NAJVEČ AKTUALNIH BODIC? ZAKAJ PRAVIMO, DA JE TA KOMEDIJA SATIRIČNA KOMEDIJA?

Da je satirična komedija pravimo zato, ker se skozi celotno zgodbo delajo norca iz nekoga.

10. KAKŠEN NAMEN IMATA SLUŽABNIKA IN KAKŠNEGA BARON IN GOPSA? KATERO REVOLUCIONARNO MISEL IZRAŽA ŽE SAM ODNOS SLUŽABNIKOV DO GOSPODE?

Služabnika imata namen, poročiti se, medtem ko pa baron želi imeti Nežko zase, gospa pa se trudi dokazati baronovo nezvestobo.

11. OBNOVI STRANSKE ZGODBE.

Matičkovo iskanje staršev: Matiček je že vse življenje iskal svoje starše. Sprva je mislil, da je otrok nekih ciganov nato pa ob koncu zgodbe spozna, da je njegov oče Žužek in njegova mati Smrekarica s katero naj bi se poročil. Njegovo pravo ime pa je bilo Jurček.

Baroničine zakonske težave: baronica je imela na sumu, da jo baron vara, to pa ji je potrdila tudi Nežka. Kasneje je tudi baron posumil, da ga žena vara, ko jo je ksoraj zasačil v sobi s Tončkom. Kasneje se Nežka in gospa preoblečeta in nastavita baronu past.

Ljubezni študenta Točnka: Tonček naj bi bil zaljubljen v Jerico, hči tamkajšnega župana. Poleg tega pa je dvoril tudi Nežki in gospe.

Delovanje sodišča: sodišče naj bi odločilo kaj se bo zgodilo z Matičkom; ali bi se poročil s staro Smrekarico ali pa ji vrnil denar.

12. OZNAČI GLAVNE OSEBE V KOMEDIJI:

Baron: zdolgočasen, brezskrben mož. Vsakdanje življenje v katerem ni bilo vznemirjanja ga je privedlo do ogledovanja in zalezovanja drugih žena, mikla so ga mlada dekleta, na koncu ugotovi, da je bolje imeti ženo, kot vsa durga dekleta na svetu

Baronica: baronova žena, ki si je bolj kot karkoli drugega želela pozornosti svojega moža. Barona je iskreno ljubila, njemu pa to ni bilo dovolj. Uspe ji dobiti nazaj njegovo pozornost s pomočjo Nežke in njune ukane. Bila je mehkega srca in ji ni bilo vseč, da je njen mož spodil mladega študenta Tončka.

Matiček: grajski vrtnar, ki neizmerno ljubi Nežko. Je pameten, ne preveč ubogljiv, precejkrat ljudi spelje na led, predvsem barona, pri vseh stvareh najde neko reč, ki mu je v opomoč in je nasploh zelo optimističen. Pripravljen je varovati svojo lastnino, saj se je z baronom pripravil spopasti za Nežko. Nežka: na nek način ženska različica Matička, zelo dobro se razume z Matičkom, ne boji se barona, gospe veliko pomaga in skupaj sta ukanili barona. Je zelo bistra in iznajdljiva.

Tonček: sramežljiv študent in velik ženskar. Zaljubljen je bil v gospo, zapeljeval pa je tudi Jerico, prav tako pri Nežki ni ostal brez besed, bal se je barona in njegove ljubosumnosti, skočil je skozi okno, da ga le ta ne bi zalotil pri gospe. Velikokrat se je moral skrivati.

Zmešnjava: odvetnik, Matičku je prinesel pismo Smrekarice, ki jo je v pravdi proti Matičku tudi zastopal

Žužek: oskrbnik graščine, kasneje se izkaže, da je Matičkov oče, zato se njegov odnos do sina spremeni, postane prijazen in prestopi na njegovo stran

13. KAKŠEN JE JEZIK?

Jezik je domač, gorenjsko narečje, ni knjižni jezik, večinoma kmečki jezik, razumljiv vsem.

14. POMEN NASLEDNJIH BESED:

Justiciale- del sodnih taks, ki so imeli do njih pravico justiciarji, strokovno izšolani pravniki, zaposleni pri graščinskih sodiščih

Kresija- okrožni urad, urad, ki naj bi podložnikom nudil pravno zaščito zoper samovoljnost zemljiške gospode

Protokol- uradna in družabna pravila za medsebojne stike uradnih predstavnikov držav

Reverz- pismena obveza, potrdilo

15. VIRI

Veseli dan ali Matiček se ženi/Anton Tomaž Linhart, Ljubljana 1996